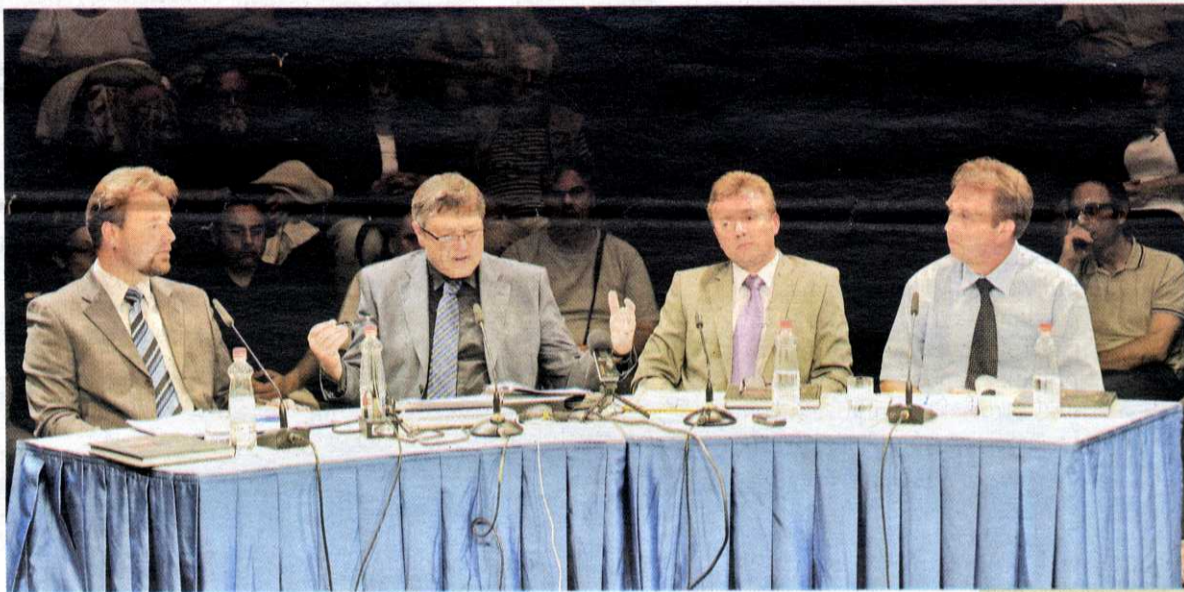

Črna luknja v vesti slovenske države

Založba Družina je v torek, 31. maja, v Štihovi dvorani Cankarjevega doma v Ljubljani pripravila pogovor ob izidu knjige z naslovom *Huda Jama. Skrito za enajstimi pregradami*.

Okomunističnem pomoru ujetnikov v rudniku v Hudi Jami se je vedelo že dolgo, vendar nič konkretnega. Le ljudje so vedeli povedati, da obstajata dva jaška in da je v njih celo dva tisoč žrtev.

Po prvih zemeljskih raziskavah (sondiranjih) evidentiranih jam, protitankovskih jarkov in kraških brezen v letu 2006 so za vladno komisijo za prikrita grobišča, katere jedro so sestavljali zgodovinarja Jože Dežman in Mitja Ferenc ter kriminalist Pavel Jamnik, dozorele razmere tudi za raziskavo rudniškega jaška. 24. julija 2008 so rudniški delavci prebili prvo pregrado in naleteli na do vrha napolnjen rov z jalovino. Delo je bilo prekinjeno, že po nekaj tednih pa so delavci z ročnim izkopom in samokolnicami začeli iznašati material v stranske rove. Dnevno so napredovali po dva metra in pol. Iznesli so 400 kubičnih metrov jalovine. Vmes so naleteli na kar enajst različnih pregrad. Najdebelejša, iz armiranega betona, je bila debela 1,2 m. Po skoraj osmih mesecih odstranjevanja ovir so 3. marca 2009 raziskovalci v rovu naleteli na ogromno belo gmoto, ki ji niso videli konca. Stali so pred množico še nerazpadlih trupel. Niso naleteli na prazne in posušene kosti, kakršne običajno ostanejo od človeka po 65 letih. Naleteli so na trupla, na katerih so bili vidni lasje, nohti,

Knjigo *Huda Jama* so predstavili Jože Možina, Mitja Ferenc, Pavel Jamnik in Mehmedalija Alić.
Foto: Tatjana Splichal

vzeli pravosodni organi, pa javnosti podrobni informacij in slikovnega gradiva iz Hude Jame niso več posredovali. Ker je namen preiskave povojnih pobojev predvsem seznaniti Slovence s tem, kaj se je v tem času dogajalo in je bilo v prejšnjem političnem sistemu skrito in zakrivano, je knjiga, ki je obogatena z okoli tristo fotografijami, prvi poskus sistematične in celovite predstavitve raziskave morišča v rudniku v Hudi Jami.

Mehmedalija Alić je opisal rudarska dela prebijanja do kraja zločina v rudniku, ureditev rudnika za varno delo in iznašanje trupel. Pavel Jamnik je prikazal krimina-

listično preiskavo v zvezi z genocidom v Hudi Jami. Zgodovinar dr. Mitja Ferenc pa je opisal zgodovino rudnika, dosedanjih pisanj o zločinu v Hudi Jami, priprave na »odpiranje« rudnika, potek prebijanja pregrad do kraja morišča, podal je opis morišča in iznosa trupel iz rova in dela prvega jaška, kritično pa je tudi ovrednotil odnos državnih organov do tako vnebovpijoče problematike, kot je grobišče v rudniku Huda Jama. Raziskovanje Hude Jame se je namreč leta 2010 končalo. Vlada se je odločila, da tistih žrtev, ki so še ostale v jašku, delavci ne bodo več iznašali. Ostale bodo tam, v globini od 13,5 m do 48 m. Tudi 796 žrtev, ki so jih sodnomedicinski izvedenci že pregledali, bo ostalo kar v rudniku. Tako bodo žrtve Hude Jame še enkrat postale žrtve – tokrat demokratične države.

SPET ZLORABLJENI

Zgodovinar dr. Mitja Ferenc, tudi urednik knjige, o njenem namenu pravi: »Knjige smo se lotili predvsem zato, ker se zavedamo, da bo s časom in ustavitvijo del v rudniku marsikaj odšlo v pozabo. Po drugi strani pa smo bili tudi razočarani, saj smo poskušali storiti prav vse, kar je bilo v naši moči, da bi vse žrtve iznesli iz rudnika in dostojno pokopali. Pri tem, žal, nismo bili uspešni. Tako je knjiga tudi prikaz našega poraza in hkrati protest proti odločitvam, ki so bile sprejete mimo stroke in so povzročile tudi neodgovorne ukrepe. Vsi trije pisci smo namreč mnenja, da je odločitev države o izgradnji kostnice v jami in ustavitvev izkopa pomorjenih žrtev iz jaška napačna. Morda bo ob dokončanju kostnice v rovu sorodnikom za nekaj časa omogočen dostop do vhoda kostnice

Mitja Ferenc

ali do polic, na katerih so 'zaboji' s posmrtnimi ostanki. A zaradi rudnika in pogojev obiskovanja tega (oprema, zračenje, vodstvo) bo to gotovo le začasno. Zato bo civilizacijska pravica žrtev, da bi imele dostojen grob, ki bi ga sorodniki lahko obiskovali in kamor bi lahko položili cvetje, prižgali svečo, spet zlorabljena.«

Dr. Ferenc sicer meni, da bodo zapisi v tej knjigi za mnoge bralce preveč polni podatkov, citatov in datumov. »Glede na to, da sta minili že dve leti od odkritja žrtev v rovu in tri leta od začetka postopkov za raziskavo rova Barbara, smo bili mnenja, da je treba zbrati dostopno dokumentacijo in jo prikazati z različnih zornih kotov. Raziskav v rudniku v bližnji prihodnosti ne bo več in obstaja bojazen, da se bo dokumentacija porazgubila po različnih ustanovah in bi jo kasnejši raziskovalci težko zbrali. Ker smo sodelovali pri raziskavi od vsega začetka in tudi soustvarjali gradivo, smo menili, da je naša dolžnost, da ga predstavimo. Morda bo kdaj kasneje država imela več poguma, več občutka in višjo stopnjo zavezanosti normam civilizacije, ki jih je postavila

že Antigona in ki narekujejo, da je treba mrtve dostojno pokopati. Pa četudi ležijo v globinah rudniških jaškov.«

Dr. Mitja Ferenc je opisal tudi občutek, do katerega so preiskovalci po 65 letih s podrtjem pregrad in odstranitvijo materiala v zasutih rovih prišli do trupel. »Na neki simbolni, morda že nekoliko religiozno-filozofski ravni bi lahko rekli, da smo po vseh teh letih duše pobitih spustili na svobodo. Zdaj ko je že jasno, da žrtve ne bodo pokopane na pietetno urejenem grobišču, temveč bodo ostale v zabojčkih v rudniku, lahko rečemo, da duše pobitih spet porivamo nazaj v morišče in jih poskušamo znova zapreti.«

Kriminalist Pavel Jamnik, vodja kriminalistične preiskave zločina v Hudi Jami, je pojasnil, da so kriminalisti sicer zaslišali precej ljudi, vendar takšnih podatkov, da bi lahko koga kazensko ovadili, niso dobili. V knjigi je objavljeno njegovo obširnejše poročilo o kriminalistični preiskavi, tudi z nekaj drobnimi pričevanji ljudi, ki so bili priče pomora v Hudi Jami.

Pavel Jamnik

»MOJ PREHUDI PROJEKT«

Mehmedalija Alić, rudar, ki je vodil dela v rudniku: »Huda Jama je moj prehudi projekt. 31. januarja 2008 sem bil pri prvem ogledu Hude Jame. Ko sem prvič bral članke in izjave ljudi, slovenskih emigrantov, razseljenih po svetu, je bilo enako, kot če bi bral pripovedi nas, preživelih Srebreničanov. V meni se je takrat rodil neizmeren nagon, da prispevam nekaj dobrega za te ljudi, ki so 60 let trpeli. Jaz sem jim verjel. Verjel sem, da v Hudi Jami ne obstaja fizična pregrada, ki bi bila kos moji želji, da potolažim sorodnike žrtev in razočaram junaške zlobneže, ki so z okrvavljenimi medaljami pili kri navadnim smrtnikom, vse to pod okriljem bratstva in enotnosti. Mojega truda v Hudi Jami, moje more, moje duševne bolečine ne bo nihče nikoli razumel. Najlažja pot je bila odkritje zločina. Težja pot je bila poskrbeti, da se ne postavijo nove, hujše pregrade. Moj cilj je bil iznesti vse žrtve iz rudnika in

Mehmedalija Alić

jih primerno pokopati na primernem mestu. Sam rudnik pa ohraniti v stanju, da bi ga mlade intelektualne generacije lahko obiskovale in širile zdrav duh, ker se nikoli in nikjer ne sme več ponoviti Huda Jama. Jamo mi je uspelo urediti do te mere, da ni več razloga za njeno zaprtje. Za iznos žrtev iz Hude Jame sem padel na izpitu. Danes sem jezen in žalosten.«

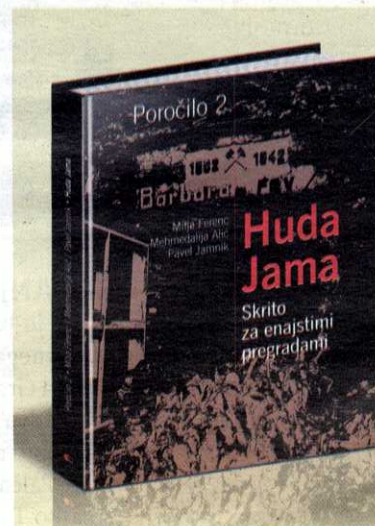
NAJVEČJI POMOR

Na začetku predstavitve, ki jo je vodil novinar Jože Možina, je bil prikazan kratek dokumentarni film, ki je na zgoščenki dodan knjigi. Možina je uvodoma dejal, da so posnetki na filmu zbrane »vpeljali v zgodbo o nepopisni grozi, ki se je zgodila v Hudi Jami in se na neki način nadaljuje še danes«, in nadaljeval, da je Huda Jama »zaradi tega, kar se je tam dogajalo, zaradi okrutnosti, kako se je to dogajalo, in zaradi požrtvovalnosti načina, kako se je zločin razkril, črna luknja globoko v vesti slovenske države, slovenske družbe in slovenskega človeka. Črna luknja, v kateri ponikne še tako velik zločin, v kateri izginejo odgovorni zanj in v kateri ponikne tudi odgovornost te države do pietetne obravnave teh in drugih tisočev nepokopanih v več kot 600 grobiščih na slovenskih tleh.«

Direktor Družine Tone Rode pa je dejal, da je Huda Jama največji pomor neoboroženih ljudi po drugi svetovni vojni in (se) vprašal, ali se sploh zavedamo tragike, ki nam jo kažejo prizori iz Hude Jame. ■

IVO ŽAJDELA

ALI SE SPLOH ZAVEDAMO TRAGIKE, KI NAM JO KAŽEJO PRIZORI IZ HUDE JAME?

NAROČILA

Telefon:
01/360-28-28 (27)

Splet:
www.druzina.si

E-pošta:
narocila@druzina.si

Knjiga + DVD
CENA: 64 evrov